

0 9 0 2

A Magyar Hírlap hétfői melléklete
2017. szeptember 2.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

B é k l y ó b a n

Alekszandr Iszajevics Szolzsenyicin: A lelkiismeret'

„A kommunistánál kártékonyabb és veszélyesebb embertípust még nem produkált a történelem. Cinizmusuk, szemtelenségük, hataloméhségük, gátlástalanságuk, rombolási hajlamuk, kultúra- és szellemellenességük elképzelhetetlen minden más, normális, azaz nem kommunista ember számára. A kommunista nem ismeri a szégyent, az emberi méltóságot, és fogalma sincs arról, amit a keresztény etika így nevez: lelkiismeret. A kommunista eltorzult lélek! Egészséges szellemű európai ember nem lehet kommunista! Nincs olyan vastag bőrt igénylő hazugság, amit egy kommunista szemrebbenés nélkül ki ne mondana, ha azt a mozgalom érdeke vagy az elvtársak személyes boldogulása így kívánja.”

Nyikolaj Vasziljevics Gogol: A köpönyeg (részlet)

Akakij Akakijevics csak azt érezte, hogy lehúzzák róla a köpönyeget, térdrel rúgnak egyet rajta; hanyatt vágódott a hóba, és többé már semmit sem érzett. Néhány perc múlva magához tért, lábra állt, de akkorra azok már kámforra váltak. Érezte, hogy nagyon hideg van itt, ezen a puszta téren, és nincs rajta köpönyeg. Kiabálni kezdett, de úgy tetszett, mintha a hangjának esze ágában sem lett volna a tér széléig elszállni. Szakadatlan, kétségbeesett kiáltozással futásnak eredt a téren keresztül a bódé felé, amely mellett egy éjjeliőr állt, és alabárdjára támaszkodva kíváncsian nézte, miféle szerzet szalad feléje messziről, olyan éktelen kiabálással. Akakij Akakijevics odafutott hozzá, s fuldokló hangon kezdte pirongatni, hogy csak alszik, semmire se vigyáz, és nem látja, hogyan fosztják ki az embert. Az őt felelte, hogy ő ugyan semmit se látott, csak azt, hogy a tér közepén megállította két ember, de azt gondolta, hogy Akakij Akakijevics barátai voltak, és ahelyett, hogy itt veszekszik vele, inkább a rendőrfelügyelőhöz menjen el reggel, az majd kinyomozza, ki rabolta el a köpönyeget...

**Sztálin feloszlatta a válogatottat
és a katonacsapatot'**

A 973-as parancs

**Hatvanöt évvel ezelőtt (is) fura dolgok történtek a Szovjetunióban.
Az első olimpiáján részt vevő, egyébként nagyon sikeres,
az éremtáblázaton második, 295 tagú szovjet küldöttség szégyenfoltja
lett a futballcsapat. Nem is maradt el a retorzió.**

A második mérkőzés, a vereség eredményét le sem írták a lapokban, csak a Szbornaja gerincét adó CDSZA-ról csak nagyon

Borisz Arkagyev (balról a második) magyaráz játékosainak a jugoszlávok elleni első mérkőzés előtti napon Finnországban. Az általa irányított szovjet válogatott a második világháború utáni története első hivatalos mérkőzésére készült és éppen „Tito, a láncos kutya” országának futballistái ellen. Arkagyev labdarúgóedző volt, eszébe sem jutott, milyen következményekkel járhat egy esetleges vereség

Forrás: Orosz Labdarúgó-szövetség

A 973 – as parancs

Folytatás az I. oldalról

A szovjet–jugoszláv viszony 1947 végéig barátságos volt mondható. Sőt...

Egy barátságos mérkőzésekből álló túrát bonyolított Jugoszláviában 1945 decemberében az akkori második számú moszkvai csapat, a CDKA. Ezt a belgrádi sajtó, elsősorban a Fiskultura című szaklap, a Dinamo Moszkva néhány héttel azelőtti, „angliai” (helyesen: brit) vendégjátékához hasonlította. Kíváncsi érzékelteti az akkori kapcsolatokat, ahogyan a norwichi University of East Anglián (sic!) ebből a témából doktorált Richard Mills is kiemelte nagyszerű, Cold War Football: Soviet Defence and Yugoslav Attack following the Tito–Stalin Split of 1948 című munkájában, hogy az említett újság a CDKA–Crvena zvezda találkozót beharangozó címlapja egyszermind közölte Joszip Broz Tito, Jugoszlávia marsallja üdvözlőtáviratát a Generalisszimusz 66. születésnapjára. Ebben Tito a „Szovjetunió testvéri népe nagy vezetőjének”, „közeli és nagy barátjának” nevezte Sztálint.

A sportkapcsolatok fejlődtek. A következő évben a Partizan is járt Moszkvában és Leningrádban, Mills idézett a kor kiváló horvát futballistája, Stjepan Bobek 1982-es életrajzi könyvéből, amelyben a Partizan egykori csatára arról beszélt, hogy klubja akkoriban szinte mindent igyekezett lemásolni abból, amit a CDKA-tól el lehetett lesni. A FIFA 1946-ban, Luxemburgban rendezett kongresszusán Magyarországon mellett éppen Jugoszlávia volt a belépni szándékozó Szovjetunió másik

ajánlója. A jugoszláv sportfőhatóság központi bizottsága még 1947-ben is a szovjet mintát tartotta követendőnek, jelezve, hogy nem kell semmi újat kitalálni, bátran lehet támaszkodni a gazdag szovjet szakirodalomra.

A viszony 1948-ban mérgeződött el, miután kiderült, hogy Moszkva a Nyugat rosszállásától tartva nem támogatja Jugoszlávia Triesztel kapcsolatos területszerzési törekvéseit, illetve, hogy Belgrád nehezményezte, hogy a KGB önálló ügynökhálózatot akar az országba telepíteni. Ezt még csak tetézte, hogy Titónak, aki a többi kelet-európai pártvezetőhöz képest kétségtelenül könnyebb helyzetben volt, tekintve, hogy nem állomásozott az országában szovjet haderő, esze ágában sem volt a Generalisszimusz csatlósává válni. Mi több, még szembe is szegült vele az általa kitalált, a bolgárokkal és az albánokkal tervezett Balkán föderáció ügyében, illetve önálló (kül)politikát folytatott a görög polgárháború idején. A Szovjetunió válaszlépéseként hidegháborúba kezdett Jugoszlávia ellen, esetenként fasisztának, imperialista ügynököknek bélyegezve a jugoszláv vezetőket. A délszláv államot, amely nem vett részt a szovjet fővárosban a Balkán-föderáció terveiről tartott 1948-as értekezleten, ki is zárták a Moszkvából vezérelt s eredetileg Belgrádba telepített Kominformból, a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájából. Titót a béketábor Moszkva által ellenőrzött sajtója az imperializmus láncos kuttyájának nevezte el.

A szovjet–jugoszláv kapcsolatokat tehát a legenyhébb fogalmazás szerint is fagyosak voltak 1952 nyarán, a helsinki olimpia idején. A Szbornajának nevezett szovjet válogatott 1935-től, s ebből következően a második világháború befejeződését követően, egészen 1952-ig, nem játszott mérkőzéseket. Tulajdonképpen nem létezett. Még akkor sem, amikor a szovjet sportolók már bemutatkoztak a nemzetközi porondon. (Grigorij Novak súlyemelő 1946-ban nyerte meg az első világbajnoki címet.) A szovjet delegáció még nem vett részt az 1948-as londoni olimpián, de vezetői megfigyelőként már feltérképezték a mezőnyt.

Hamarosan arra a következtetésre jutottak, hogy a helsinki játékokon már elindítják a csapatukat. Úgy gondolták, a szovjet sport elég erős ahhoz, hogy teljesítse ideológiai küldetését, és az országok nem hivatalos pontversenyének megnyerésével igazolja majd a szocializmus felsőbbrendűségét a kapitalizmus felett.

A Szovjet Olimpiai Bizottság 1951. április 21-én alakult meg, amelyet aztán a Nemzetközi Olimpiai Bizottság, alig több mint két héttel később tagjai sorába fogadott.

Talán kevésbé publikált tény, hogy a béketábor küldöttségei 1952-ben külön olimpiai faluban, Otaniemiben laktak, alig harminc kilométernyire a szovjetek által 1944 és 1956 között ellenőrzött (elfoglalt...) Porkkala tengerészeti bázistól. Élcelődtek is

ezen a jugoszlávok, Richard Mills már idézett tanulmányában több ezzel kapcsolatos karikatúra témája is volt, hogy a zárt falu milyen szöges (...) ellentétben áll az olimpiai eszmével.

A szovjet futballválogatott 1952-ben alakult újjá, a szövetség az idény előtt úgy döntött, tavasszal nem is rendez bajnoki mérkőzéseket, hogy a csapat nyugodtan készülhessen az olimpiára. A Szbornaja március 19. és május 7. között tizenkét felkészülési mérkőzést játszott, többségüket első osztályú szovjet klubokkal. Utána (Moszkva válogatottja néven) megmérkőzött kétszer a lengyelekkel, kétszer a magyarokkal, kétszer a bolgárokkal, egyszer a románokkal, a finnekkel és a csehszlovákokkal. Gyakran játszott döntetlent is, de mindössze egyszer, a lengyelektől kapott ki.

Az első hivatalos mérkőzése a bolgárok elleni olimpiai selejtező volt Kotkában, ezt egyébként magyar játékos vezette, Zsolt István dirigálta. Aznap Helsinkiben a jugoszlávok 10:1-re megverték a többségükben mezítláb játszó indiaiakat. Két nappal később, a FIFA vezetőinek jelenlétében, a Hotel Vaakuna kilencedik emeletén kisorsolták az első olimpiai forduló párosítását. A Szovjetunió neve mellé Jugoszláviáé került.

A finn baloldal egyik fellegrájában, Tamperében találkozott először a két csapat 1952. június 20-án, a kor sztárbírója, az 1950-es Mundial utolsó mérkőzését, a Brazília–Uruguay találkozót is dirigáló Arthur Ellis

**csak háromnegyed évvel később, Sztálin halála után jelent meg először.
A keveset s akkor is főleg elmarasztalólag írtak.**

A helsinki döntőben Puskás elhibázott egy tizenegyest a jugoszlávok ellen – ezt a magyar hírugynökség nem akarta itthon képen is megörökíteni. Azt írta: „Czibor Zoltán átadásából Puskás Ferenc gólt ló”... Aki figyelmesen megnézi a képet, rájön a nyilvánvaló hazugságra. A csapatkapitányon kívül (Beara kapust kivéve) senki sincs a tizenhatoson belül, mindenki más áll, ahogyan büntetőnél szokás. Hány – ennél jóval nagyobb fajsúlyú – hazugságra lelünk majd még?

Fotó: MTI

játékvezetése mellett. A jugoszlávok kiválóan játszottak, a szünetben már 3:0-ra, az 59. percben 5:1-re vezettek. A szovjetek azonban a végén érvényesítették fizikai fölényüket, s a mesterhármásig jutó Vszevolod Bobrov vezérletével kiegyenlítették. A „kékek” alig bírták a fájaldumkkal a meccs után, úgy gondolták, óriási esélyt szalasztottak el. Lapjaik idézték a német Kicker információját, amely szerint a szovjetek különböző pirulákat adtak a játékosaiknak a szünetben.

A jugoszlávok egykori futballvezére, Mihajlo Andrejević szinte elsírta magát, pontosan ismerve a csata politikai hátterét. Mills idézte Vladimir Dedijer 1971-ben New Yorkban kiadott *Battle Stalin Lost: Memoirs of Yugoslavia, 1948–1953* című könyvének idevágó részletét, amelyben a szerző felelevenítette régi emlékeit: „A barátaink azt mondták, hogy gyászhangulat uralkodott Belgrádban. Egy megbízható forrás szerint a rádió igazgatója telefonált Tamperébe, s azt mondta a kommentátornak, hogy hivatkozzon arra a megismételt mérkőzésen, hogy a szovjetek durvák voltak, összerugdosták a jugoszlávokat, sőt a bírók is csaltak nekik. Különben az otthoniak nem fogják tudni megemészteni a történeteket.”

A második mérkőzésre – a belgrádi Szport című napilap beszámolója szerint, amely külön is megemlítette a magyarokat – a szovjetek „kivezényeltették” a Kominform-országok olimpiai küldöttségeit. Ugyanakkor a finn

közönség nagyobbik része a jugoszlávokat biztatta. A győzteseket, a „kékek” ugyanis Bobrov újabb góljára hárommal válaszoltak Mitic, Bobek és Čajkovski révén. Mindkét csapat, a kor kelet-európai szokásainak megfelelően, rengeteg táviratot kapott otthonról, egyszerű emberektől kezdve a legfelsőbb politikai vezetőkig írtak buzdító vagy éppen követelő sorokat. A jugoszlávok számára több volt ez, mint sport-siker. Radivoje Marković, az egyik rádiórporterük azt mondta a találkozón végén: „Az olimpiai csapatunk óriási csapást mért Sztálinra és a Kominformra.” Ebben minden benne volt.

Meg abban is, hogy utcai felvonulásokkal, néptűnnevelőkkel köszöntötték a diadalt Szerbiától Horvátországig, Belgrádtól Zágrábig, Szarajevótól Koszovóig. Pedig hol volt még a torna vége! De ott valójában senkit sem érdekelt igazán, hogy a „kékek” elveszítették a magyarok elleni döntőt. Az ország sportolói mindössze három érmet szereztek Helsinkiben (az evezősnégyes aranyat, a labdarúgó- és a vízilabda-válogatott pedig egyaránt ezüstöt vihetett haza), ám közülük a futballistákat nemzeti hősként fogadták. Tito személyesen tüntette ki őket, a magas jutalmat amerikai dollárban kapták meg a játékosok.

Közben a Szovjetunióban? A második mérkőzés, a vereség eredményét le sem írták a lapokban, csak háromnegyed évvel később, Sztálin halála után jelent meg először. A Szbornaja gerincét adó CDSZA-ról csak nagyon keveset és akkor is főleg elmarasztaló-

lag írtak azt követően is, hogy elindult a bajnokság, majd nem egészen egy hónappal a tamperei vereség után a Generalisszimusz parancsára feloszlatták a hadsereg központi labdarúgócsapatát. A CDSZA (korábban CDKA), miután megnyerte az első három bajnoki meccsét az 1952-es idényben, a negyedikre, a Dinamo Kijev elleni találkozóra már nem állhatott ki.

A katonacsapat, az előző évek kiemelkedően legsikeresebb alakulata lett a felelőse az olimpiai kudarcnak – annak ellenére is, hogy mindössze öt játékosra járt a finnországi ötkarikás tornán. A „Tito bandájának” nevezett ellenféllel szemben tizenkét futballista lépett pályára, közülük azonban csak négyen voltak a CDSZA tagjai. A többi nyolc öt további klubot képviselt, a Zenitet, a Dinamo Moszkvát és a légierő Sztálin fia által vezetett futballklubját, a VVSZ-t (két-két játékos), valamint a Szpartakot és a Dinamo Tbiliszit. (Valójában feloszlatták a szinte alig megalakult válogatottat is, a Szbornaja a tamperei kudarc után legközelebb csak két évvel, 1954 augusztusában játszott nem hivatalos, szeptemberben a svédek ellen pedig hivatalos mérkőzést. Szóba se került, hogy részt vegyen a svájci világbajnokságon.)

A feloszlatairól, finomabban átszervezésről szóló 973-as parancsban Borisz Arkagyev edzőt (akinek egyébként az ikertestvére, Vitalij is kint járt a helsinki olimpián, a vívóválogatott mestereként) megfosztották kitünté-

téseitől, s eltiltották a munkájától. Ahogyan az „örökre” eltiltott játékosok közül is néhányan, Sztálin 1953-as halála után vállalhattak ismét munkát, Arkagyev a Lokomotiv trénerre lett. Anatolij Basaskint, a kor egyik legjobb védőjátékosát a Szpartakba küldték, 1954-ben, amikor már a katonacsapat első számú ellensége, Lavrentij Pavlovics Berija (1938 és 1953 között a szovjet titkosszolgálat hírhedt vezetője) is halott volt, visszatért a CDSZA-hoz. Egy másik védő, Jurij Nirkov 1952 őszén és 1953-ban a kalinyini csapatban futballozott, majd 1954-ben visszatért ő is a katonák közé. (Mi több, visszavonulása után is maradt a Vörös Hadsereg kötelékében, vezérőrnagyként vonult nyugdíjba.) Követte őt, mármint a kalinyini klubba Valentyin Nyikolajev, az ötszörös bajnok csatár, aki ellenben 1953-ban visszavonult. Basaskinéhez és Nirkovéhoz hasonló utat járt be a csatár Alekszandr Petrov is, aki a Dinamo Moszkva tartalékcapatában töltötte a száműzetés idejét. (Pedig ő legalább az első meccset döntetlenre mentette a 89. percben szerzett góljával.) Vajon hogyan alakult volna a sorsuk, ha a Generalisszimusz nem hal meg 1953. március 5-én, vagy Berija az év június 26-án?

S vajon az Aranycsapat, illetve Magyarország szerzett-e azzal „jó pontokat” Moszkvában, hogy a helsinki döntőben legyőzte a jugoszlávokat?

Rothberger Jakab ruharaktárának tetőzetén a kor internetje, a Telefonhírmondó távirópóznái láthatók
A szerző archívumából

Képirás (66.)

A nyári nagy ebédek-vacsorák bizonytalán már akkortájt is megfukúdték a polgárok gyomrát, így a Pserhoffer József-féle vértisztító labdacok borítékolhatóan népszerűek lehettek – ezek egyébként a „tsászárvárosban, Bécsben az I. kerületben gyártatnak”

Fogak, ruha, bármi

Budapesten mindig mindent lehetett kapni. Fokozottan igaz volt ez így, nyárutón, amikor a népek visszatértek a városba, és elkezdtek felkészülni az őszre. Mössmer József például Pesten, a Zsibárus és az Uri utca sarkán álló úgynevezett Orczy-féle házban ajánlotta a hűvösebb időjárásra való tekintettel a vevők figyelmébe dúsan rendezett raktárát. Lehetett itt kapni egy és 5/6 széles rumburgi vásznakat 54, 50, 42, 38 és 30 rőfös hosszban, továbbá ugyanebben a méretben pamutcsinvatot is. De akadt itt még hat-tizenkettő-huszonnégy személyes étkezés, csemege- és kávé-kendőcske vagy százféle, ezernyi vászonsebkendő, batisok- és ingkelmék, fehér és fekete perkál, függönyszövet nyári-piquet, parketok és bélésbe való szőrme is.

Annak ellenére, hogy a fővárosról beszélünk, akadt itt jó pár olyan ember, aki a mezőgazdaságban látta a jövőt. A 19. század vége felé működött Budapesten Mayr Károly és Szávost Alphons mag- és növénykereskedése. A két firma természetesen egymás konkurense volt – díszes apró- vagy kolumnás hirdetések hol tételesen és unalmasan felsorolják az általuk forgalmazott termékeket, hol pedig hatalmas növényekkel keltetik az általuk kínált magokat. Dédanyáinknál nagy sláger volt a camelia, az azalea, a rhododendron, az erica és a pelargonía – ezeket zacskószám vitték és ültették el a kiskertekben, ablakpárkányra kihelyezett öblös cserepekben. Mayr Károly általában külön fölhívta a közönség figyelmét, hogy a virághagyma-árusítás kizárólag ősszel kezdődik. Nagy képes árjegyzékkel természetesen mindkét fél szívesen és ingyen szolgált.

Emlékezzünk meg továbbá Apfel úrról, aki fogakat kínált egy forint ötven krajczáros darabon. Tette mindezt kezesség

mellett saját műtermében, az Erzsébet tér 10. szám alatt. Schotola Ernő vízhatlan esőköpenyeket, gumi sárczipőt és csizmát, sebészeti műszereket, kötszert, testedző szereket és pinczegazdászati eszközöket kínált az 1895-ös Vasárnapi Újság egyik ősz eleji számában. Ugyanott Ohm és Simon tájékoztatja a nagyérdeműt, hogy helyiségüket a Teréz körút 5. szám alá helyezték át, ahol továbbra is nagy becsben állnak a vásárlók. Stowasser János Budán, a II. kerületi Lánchíd utcából mindennemű hangszereit és azok alkatrészeit ajánlotta a nagyérdemű figyelmébe. Gerson Anna asszony az Andrássy út 21. félemeletéről azt ígérte, hogy továbbra is elhelyez tanító- és nevelőnőket, gyermekkertészeket és bonneókat.

A sportcikk-úttörő Kertész Tódor német nyelven invitálta a polgárokat a Kristóf téri Teleki-féle palotába. Mayer Károly gyáros nyár végi árleszállítással óhajtott megszabadulni felesleges toronyóráitól, Gerő Adolf cipésmester pedig az V. kerületi Fürdő utcából ígért gyors gyógyulást a fájós lábaknak. A fotó már akkor is népszerű (és drága) hobbinak számított: Eisenschiml és Wachtl a Váci utca 12. alól kifizette, hogy negyedoldalon kelte híret portékáinak.

A Magyar Királyi Államvasutak Gépgyára felülmúlhatatlan gőzcséplő-garnitúrák, Compound-lokomobilok, továbbá egyéb gazdasági nehéz- és könnyűgépek adataival traktálta a nyári melegbe belefáradt embereket. Édeskuty László Ágnes nevű, Legjobb asztali és üdítőital jelzővel illetett gyógyvizének csapott hírverést. A The Mutual New York-i életbiztosító pedig ősz elején arra figyelmeztette leendő ügyfeleit, 967 millió franknyi vagyon felett diszponál, azaz a gondos családfő akkor jár el helyesen, ha náluk köt szerződést.

A nyári nagy ebédek-vacsorák bizonytalán már akkortájt is megfukúdték a polgárok gyomrát, így a Pserhoffer József-féle vértisztító labdacok borítékolhatóan népszerűek lehettek. Ezek egyébként a „tsászárvárosban, Bécsben az I. kerületben gyártatnak”. Bajuszkötőből pedig annyi volt, hogy velük Dunát lehetett rekeszteni.

A gyengébb nem számára nyárutón La Veloutine a legjobb és leghíresebb pipere hölgyport ajánlotta, amelyet legjutányosabb áron Ch. Fay Párizs városában székelő gyógyszerésztől lehet beszerezni. Nevezett patikája a rue de la Paix 9. szám alatt található. Egy hasábbal alatta a berlini P. F. W. Barella Világi gyomorport kínál dobozokban egy forint hatvan krajczárért. A vállalkozó – aki a francia orvosi társulatok tagja is – tételesen felsorolja, hol és mikor tűntették ki találmányát. Londonban például 1883-ban, míg Chicagóban 1893-ban hozta el a pálmát. A koktum kiválóan használható gyomorhaj, égés, görcs – de vese- és hólyagbajok ellen is.

Zárásként pedig Rozsnyai Mátyástól – kinek virágzó művegyészi laboratóriuma működött Arad városában – megtudjuk, hogy „ezrek mennek Carlsbadba gyógyulni, hogy rossz gyomrut kireparálják és újra jól emésztenek és erre költenek – néha hiába – egy vagyont. Pedig (így Rozsnyai) ezt a czélt otthon, kényelemben, kevés költséggel eléri a Pepsin-bor használata által, amely az ételt megemészteni segít, és a gyomort rövid időn belül tökéletesen helyreállítja. Az én (mármint a mester) pepsin-borom kedves íze és hatása ki nem marad. Egy üveg ára egy forint húsz krajczár, míg „öt üveg franco küldve hat forint”.

Lázin Miklós András

0902